

General-major
DRAGO RAKOČEVIĆ

Neki aspekti faktora vreme u funkciji Titovog strategijskog odlučivanja u oružanoj borbi u NOR-u

Poznato je da je strategijska odluka o oružanoj borbi, doneta 4. jula 1941. godine na sednici Politbiroa CK KPJ, imala ne samo sudbonosno značenje za noviju istoriju jugoslovenskih naroda i narodnosti već je bila i od šireg međunarodnog značaja za revolucionarna i progresivna kretanja u svetu. Ova odluka bila je rezultat svestrane procene svih elemenata objektivne međunarodne situacije u širem smislu, kao i unutrašnje situacije u zemlji i, posebno, rezultat procene snaga i mogućnosti subjektivnog faktora — KPJ. Pri tome je u donošenju te odluke i njenom koncipiranju odlučujuću ulogu imao drug Tito kao generalni sekretar KPJ. Zato se s pravom može reći da je strategija NOR-a, odnosno oružane borbe u NOR-u, bila Titova strategija. Jer stvaralaštvo njegovog genija, pri proceni svih stalno dejstvujućih faktora oružane borbe (a u tom kontekstu i njegovo viđenje faktora vreme), kao crvena nit provlači se kroz sve strategijske odluke koje je donosio u NOR-u. To je uočljivo kada je reč o odlukama koje se odnose na pripremanje, pokretanje i organizovanje oružane borbe, na stvaranje i izgradnju oružanih snaga i rukovođenje tim snagama. Isto tako, to je uočljivo i kada se govori o odlukama koje je drug Tito donosio u toku oružane borbe, izvođenja vojnih operacija, tj. o odlukama strategijskog značaja iz područja pripremanja, organizovanja i upotrebe POJ, NOV i POJ i, kasnije, JA.

O raznim aspektima Titove strategije oružane borbe dosta je pisano ali kako je njegovo delo veoma kompleksno da zahteva dugo i temeljito izučavanje, nema sumnje da će našoj koncepciji opšte-

narodne odbrane i njenoj daljoj razradi predstavljati najdragocnije izвориšte. Ono će biti inspiracija sadašnjim i budućim generacijama naših vojnih i uopšte naučnih kadrova.

Među faktorima oružane borbe faktor vreme je oduvek igrao značajnu ulogu i svaka strategija mu je davala određeno mesto i značaj. Međutim, specifikum Titovog pristupa upravo i jeste u tome što je bolje i stvaralačkije od svih poznatih vojnih stratega znao da u dijalektičkom odnosu uslovljenosti i međuzavisnosti tih faktora otkrije pravu meru uticaja faktora vreme na početak, tok i razvoj događaja, na proces i pojavu oružane borbe, odnosno rata u celini. U tome i jeste genijalnost njegovog strategijskog odlučivanja u oružanoj borbi i našem NOR-u.

Ovde će biti reči samo o nekim aspektima faktora vreme (kao jednog iz kompleksa faktora oružane borbe) u funkciji Titovog dijalektičkog procenjivanja i analognog strategijskog odlučivanja, koje se odnosi na oružanu borbu u NOR-u. Pokušaću da to učinim pomoću nekoliko karakterističnih primera Titovog odlučivanja.

1. *Izbor momenta (vremena) početka dejstva* pri donošenju odluke o pokretanju NOR-a i revolucije odnosno oružane borbe bio je upravo onaj pravi aspekt ovog faktora, koji je CK KPJ uočio a pre svega drug Tito, što je značilo realnu ocenu uslova (ocenu zrelosti situacije), pa u vezi s tim i *blagovremenost odluke i njena perspektiva za uspešnu realizaciju ciljeva oružane borbe* i NOR-a sve do pobedonosnog završetka. U ovom kontekstu, *blagovremenost* se vidi i u *prethodnim pripremama i merama* koje je drug Tito preduzeo od dolaska na čelo Partije da bi je osposobio za sudbonosne događaje. Donoseći odluku o oružanoj borbi, na osnovu procene svih faktora rata, drug Tito je *pravovremeno razradio platformu za stvaranje širokog fronta borbe* protiv okupatora i domaćih izdajnika, za ciljeve oslobođenja i rešavanje nacionalnih i socijalnih prava naroda. Da bi se ti ciljevi ostvarili, Tito je vizionarski predvideo dva bitna pitanja revolucije: *stvaranje oružane sile i izgradnju nove revolucionarne vlasti*. Za prvo pitanje rešenja su bila najpre u stvaranju partizanskih odreda, a zatim Prve proleterske brigade 1941. i 1942. godine ostalih brigada, a u jesen divizija i korpusa. *Pravovremenost* u stvaranju i razvoju OS revolucije je stalna (kako u stvaranju uslova, tako i oceni zrelosti) u *izboru momenta* za odluke i akciju (kvantitet prerasta u kvalitet) od početka do završetka rata.

U stvaranju revolucionarne vlasti odvijao se sličan proces. Najpre se stvaraju narodni odbori pa 1942. god. AVNOJ kao politički organ. Novembra 1943. god. AVNOJ kao najviši organ vlasti u zem-

lji donosi sudbonosne odluke za dalji razvoj revolucije, vođenje oružane borbe, što je stvorilo uslove za afirmaciju našeg pokreta na međunarodnom planu i za definitivnu pobjedu.

Uvažavajući neprekidno i stvaralački ovaj aspekt blagovremenosti sa stanovišta izbora pravog trenutka za strategijske odluke, drug Tito je obogatio našu revolucionarnu praksu i vojnu misao, odnosno strategiju oružane borbe u NOR-u i u vođenju pojedinih operacija. Uzmimo samo odluke da pravovremeno izvuče snage ispod udara neprijateljskih ofanziva (Užice), da pravovremeno upotrebi snage i zada udarce gde je bilo neophodno brzo odlučivanje. U tom pogledu ilustrativni su i ovi primeri: manevar 1. proleterskom brigadom u istočnoj Bosni 1942, odnosno marš-manevar grupe brigada ka zapadnoj Bosni leta 1942, prodor operativne grupe VŠ iz Bosne ka Crnoj Gori 1943. ili ka Srbiji 1944. godine i slične operacije. Dakle, bilo da izbegne udarce, spase ranjenike, razbije kvislinške i okupatorske formacije, preduhitri manevre neprijatelja, prenese težište dejstva na nove prostore, razvije pokret i slično — u svojim strategijskim odlukama drug Tito uvek znalački i stvaralački uoči faktor vreme, onaj pravi momenat i zrelost situacije — uslova za odluku ili meru (potez) od strategijskog značaja. U takvom nizu odluka, npr., savetovanje u Stolicama i odluke o rukovođenju, formiranju brigada i divizija, zatim one o otvaranju vojnih škola, formiranju vidova, rodova OS itd., takođe potvrđuju genijalnost i stil njegovog rukovođenja u oružanoj borbi i uopšte u NOR-u.

2. *Racionalno korišćenje vremena i borba za dobitak u vremenu* istaknuto je, takođe, u Titovim strategijskim odlukama. Setimo se borbi u odbrani Užičke republike 1941. god., sa vrhuncem one na Kadinjači, zatim na Baniji, pa na Maklenu u IV neprijateljskoj ofanzivi ili borbi na Košuru, Ljubinom Grobu i Barama u V neprijateljskoj ofanzivi. Pravovremenost odlučivanja uvek je bila vezana za prostor i objekat. Pri tome su primenjivana *aktivna dejstva*, protivnapadi, *manevri* čas na jednu, čas na drugu stranu ili pravac, ali je bilo i *veoma upornih, gotovo odsudnih borbi* tokom oružane borbe u celini radi dobitka u vremenu.

Posebno bi valjalo naglasiti *Titovo racionalno korišćenje faktora vreme*, odnosno njegovu *ekonomičnost vremena*, u čemu dalekovidost druga Tita dolazi do punog izražaja. *Pripreme za buduća dejstva u prethodnim dejstvima i operacijama* bila je redovna praksa radi ekonomičnosti vremena. Poučan je primer Titovog reagovanja na sporost dejstva operativne grupe divizija pri prodoru iz Crne Gore u Srbiju leta 1944. god., kada je *ključno strategijsko pitanje*

bilo: što brži prodor u Srbiju i izbijanje krupnijih snaga na strateškijsku gredu radi daljih dejstava u Srbiji (razbijanje četnika), predupređivanje raznih manevara saveznika na štetu nove Jugoslavije, oslobođenja Beograda i odsecanja nemačke grupe »E« u Grčkoj, odnosno na Balkanu.

Za brzinu dejstva karakterističan je u nizu drugih i primer Titovog uočavanja značaja ne samo određenog prostora ili objekta već i vremena (zavisnost i uslovljenost faktora oružane borbe). Tako je u početnoj fazi bitke na Sutjesci Vrhovni komandant procenio da će neprijatelj težiti da snage pod komandom Vrhovnog štaba nabaci na plato Pive kako se, zbog teškog terena, ne bi mogle izvući, pa je odmah, preduhitrivši neprijatelja, usmerio deo snaga na plato Vučeva da ga drže do dolaska pojačanja i proboja naših snaga ka severu, gde su uslovi bili povoljniji. To je u operativno-taktičkom, a posredno i strateškijskom smislu bilo od odlučujućeg značaja i za proboj jedinica i spasavanje ranjenika. Isto tako i u završnim operacijama imamo eklantantan primer Titovog zahteva za što bržim dejstvima svih, posebno naših krilnih strateškijsko-operativnih sastava na frontu (armija) i snaga u pozadini neprijatelja (tri korpusa), a posebno za brzim manevrom naše Četvrte armije ka Trstu. Uticaj Vrhovnog komandanta na ostvarenje zamisli operacija, što je bilo uvek uspešno realizovano, imao je veliki značaj za odlučujuće pobeде u tim operacijama za konačno oslobođenje zemlje.

3. *Vreme kao klimatska, atmosferska i meteorološka pojava i kao doba dana — godine u strategiji oružane borbe u NOR-u igralo je značajnu ulogu. Samim opredeljenjem da se na našem prostoru ovaj elemenat koristi, ovaj aspekt značenja vremena bio je ugrađen u gotovo svaku aktivnost naših oružanih snaga u NOR-u. Ili se borilo, ili se marševalo noću, po lošim meteorološkim uslovima, zimi i u svako drugo doba dana i godine. To je bilo glavno obeležje većine dejstava naših taktičkih i operativnih jedinica. Napadi i dejstva u naseljenim mestima, gradovima, pri savlađivanju reka, dejstva na jače i utvrđene rejone — objekte, dejstva na saobraćajnice, na težem zemljištu — zasnivani su na ovim aspektima faktora vreme kao na saveznika i elementa odnosa snaga.*

Gradovi, naseljena mesta, reke ili druge prepreke u borbi savladavani su noću ili u težim vremenskim uslovima (*»Prozor noćas mora pasti!«, forsiranje Neretve, proboj sa Sutjeske i slično*). Zato je ono najčešće bilo naš saveznik i značajan elemenat na vagi odnosa snaga sa neprijateljem. Titova strateškijska misao znala je ne samo da se koristi prednostima pojedinih aspekata ovog faktora (često iz-

nenadenje neprijatelja) *nego i da neutrališe ili umanji* uticaj onih njegovih aspekata koji su mogli bitnije *negativno* uticati na vođenje oružane borbe u NOR-u. Potvrda za to mogu biti neki od već pomenutih primera.

Primeri pravovremenog izvlačenja snaga sa prostorija i u doba dana odnosno godine (stvaranje uslova za iznenađenje neprijatelja) kada bi se duže zadržavanje, oklevanje ili sporost u dejstvima štetno odrazilo na uspeh određene operacije ili vođenje oružane borbe na duži period, — ti primeri su, takođe, stvaralački prilaz u strategijskom odlučivanju, bez obzira što su takvi potezi najčešće bili realizovani u taktičkim ili operativnim razmerama u toku našeg NOR-a.

Zbog toga svi pomenuti momenti i niz drugih momenata, odnosno poteza ili odluka, koje je Titova stvaralačka ličnost donosila, sudbonosno utičući na istorijski put i perspektivu nove Jugoslavije, kao i ovako shvaćeno mesto i značaj faktora vreme — ostaju trajna pouka, iskustvo i putokaz i za savremenu koncepciju opštenarodne odbrane i njenu strategiju. Zato to i treba da bude inspiracija svim, posebno mladim generacijama naših kadrova u oružanim snagama i uopšte opštenarodne odbrane i motiv za brižljivo naučno istraživanje na području naše savremene strategije oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu.